

об'єктивних обставин, серед яких уведення карантинних обмежень, пов'язаних із пандемією коронавірусної хвороби Covid19 та збройна агресія РФ проти України.

Проаналізовано ефективність низки заходів та ухвалених документів у межах проєкту, серед яких такі: учнівська гра «Гарт твого майбутнього»; західноукраїнський правовий турнір «Народжені перемагати»; офлайн та дистанційні курси для вчителів громадянської освіти; науково-практична конференція «Громадянська компетентність – необхідний складник успіху правосвідомості громадян в системі євроінтеграційних процесів»; курс для учнів «Права дитини»; дистанційні курси для вчителів 5–11 (12) класів «Формування громадянської компетентності учнів: методи і прийоми»; творча група вчителів «Демократичне врядування в умовах дистанційної освіти»; науково-практична онлайн конференція «Учнівське самоврядування як крок до громадянської зрілості»; авторський онлайн форум Всеукраїнського рівня «Формула успіху правової держави очима дітей»; Положення про учнівське самоврядування ПАЗЛ (Парламентська асамблея завзятих ліцеїстів).

За результатами третього етапу з'ясовано, що умовами впровадження інноваційної моделі розвитку громадянської компетентності учнів в освітніх закладах є: 1) системне впровадження діяльнісного та компетентнісного підходів до організації і змісту навчання учнів; 2) систематичне застосування в урочній і позаурочній діяльності активних та інтерактивних методів, проєктних і дебатних технологій; 3) реалізація міжпредметної моделі навчання учнів громадянства; 4) встановлення дієвих взаємовідносин між учасниками освітнього процесу на засадах партнерства і доброзичливості; 5) демократизація освітнього середовища на основі принципів рівності й толерантності, поваги до гідності людини; 6) взаємодія освітнього закладу, суб'єктів освітнього процесу з місцевою громадою, представниками державних органів та органами місцевого самоврядування.

**Мотиваційний контент у змісті підручника інтегрованого курсу для 5 класу «Досліджуємо історію і суспільство»
(авторський колектив О. І. Пометун, Ю. Б. Малієнко, Т. О. Ремех)**

*Ю. Б. Малієнко,
кандидат педагогічних наук,
старший науковий співробітник,
відділу суспільствознавчої освіти
Інституту педагогіки НАПН України*

Мотиваційний контент – тренд української історичної освіти, вітчизняного підручникотворення. У нашому дослідженні йдеться про окремий етап уроку і практики його реалізації в змісті підручників. Наявність такого контенту є актуальною та обґрунтованою частиною параграфів підручника.

Із двох слів – «мотиваційний» і «мотивувальний» обрали перше, спираючись на Великий тлумачний словник сучасної української мови, де «мотивація» –

заохочення учнів до вивчення певного предмета, дисципліни, пояснення необхідності навчання у школі».

Авторами підручника «Досліджуємо історію і суспільство» О. Пометун, Ю. Малієнко, Т. Ремех розроблено систему мотиваційних завдань, що представлені на початку параграфів у рубриках «Обговоріть у класі» та «Досліди». Відповідно до теми уроку автори пропонують п'ятикласникам / п'ятикласницям різні типи запитань і завдань, зокрема: висловлення припущень і пропозицій, робота з актуальними поняттями, формулювання запитань, обмін інформацією / досвідом, коментар світлин / ілюстрацій / інфографіки / схем, колективні обговорення.

Виявлено важливість міжпредметного характеру мотиваційних завдань. Приміром: *Які явища вам відомі? Наведіть приклади явищ природи. Які явища, на вашу думку, називають суспільними?/ Що називають інформацією? Чому люди потребують інформації? Де її можна знайти?/ Прочитайте прислів'я та поясніть їхній зміст./ Чи подорожували ви іншими місцевостями України? Як вони називались? Чим відрізнялись від вашого краю?*

У процесі дослідження встановлено, що мотиваційний етап уроку концентрує увагу учнів / учениць на його завданнях і перспективах. Водночас це важливий суб'єктний етап для дитини, початок її навчальних дій і самореалізації на уроці.

З'ясовано, що зміст завдань, запропонованих у підручнику, спирається на знання і досвід п'ятикласників і п'ятикласниць, отримані ними в початковій школі. Підкреслимо, що в такий спосіб автори реалізували вимоги адаптаційного циклу базової середньої освіти НУШ з огляду на ідеї наступності та створення єдиного освітнього простору.

Вважаємо, що мотиваційний етап уроку є передумовою успішного опанування п'ятикласниками і п'ятикласницями інтегрованого курсу «Досліджуємо історію і суспільство» та сприяє розвитку їхніх ключових компетентностей і наскрізних умінь.

Особливості вивчення історії повсякденності на уроках історії

*П. В. Мороз,
кандидат педагогічних наук,
старший науковий співробітник,
старший науковий співробітник
відділу суспільствознавчої освіти
Інституту педагогіки НАПН України*

У ході дослідження теми «Методичні засади і технології інтегрованого навчання історії в гімназії» розкрито особливості вивчення історії повсякденності на уроках історії в контексті інтегрованого навчання.

Тривалий час історію як науку та навчальний предмет розглядали як певну комбінацію визначних подій, явищ, ідеологій, політичних систем, діяльності